

# kultur

Kulturchef: Åsa Linderborg Redaktionssekreterare: Helena Bergstrand  
Annonser: tel 08-725 20 00 Adress: Aftonbladet 105 18 Stockholm  
Tel: 08-725 24 60 E-post: kultur@aftonbladet.se Internet: www.aftonbladet.se/kultur

## Dagens

... rykte



### "Riket" säsong 3

Lars von Trier funderar på en tredje säsong av serien "Riket", vars första två säsonger visades 1994 respektive 1997.

Foto: DR

» **MUSIK** Björn Afzelius (1947–1999) var en av många svenska artister som lyckades vara både folkkär och radikal. Han tog konsekvent parti för strejkande arbetare och kämpande folk i tredje världen.

Afzelius var större som låtskrivare än som sångare. När han sjöng andras material blev det inte alltid så lyckat. Hans inspelning av Nationalteaterns *Barn av vår tid* (bland annat på *Samlade krafter*, 1978) kan vara den sämsta covern i svensk musikhistoria.

Björn Afzelius texter är ibland mer välformulerade än genomtänkta. En av hans vackraste

## Hyllning till en låtskrivare

sånger är Kubahyllningen *Tankar i Havanna* (1979), där han konstaterar: "Jag ser inga juvelerare eller pälsmåglare i stan / Jag ser heller inga utslagna eller rädda".

Men att det är få som säljer pälsar (eller yllevantar, eller längdskidor) i Havanna kanske inte bara beror på det politiska systemet utan även på att medeltemperaturen ligger runt 30 grader. På vintern när det är som kallast kan det bli 25.

Visartisten Matilda Magnus-

son har nyligen släppt en intressant Afzeliushyllning. På *Matilda Magnusson sjunger Björn Afzelius* (Maräng records) är det mer fokus på politiska låtar än på kärleksballaderna. (*Tankar i Havanna* är dock inte med, vilket är lite tur och lite synd.)

Afzelius engagemang för utsatta märks till exempel i *Balladen om K (Jag var inte sjuk)*. Både Marie Bergman och Thorsten Flinck har gjort den bättre än Afzelius gjorde. Det gör Matilda Magnusson också. Skivan är en fin hyllning till en av svensk kulturs viktigaste låtskrivare.

Kalle Holmqvist

# Sida vid sida mot

## AFTONBLADET I UNGERN

Ungerns premiärminister Viktor Orbán dinglar strypt och död från en galge, med en röd hängsna runt sin hals. Kroppen är upphissad i luften ovanför en stor folkmassa, som jublar vid åsynen och tar bilder med sina mobiltelefoner. Premiärministerns namn finns inte utskrivet någonstans. Men den lilla tygdockan i snaran har en grå mittbena fastsydd på sitt huvud, så att alla ändå ska förstå vem den föreställer.

Demonstranten som går omkring med denna mycket radikala "protestskylt", i en regeringskritisk marsch i Budapest, är något oväntat en medelålders man med ett helt alldagligt utseende. Han heter Otto, arbetar i ett multinationellt företag, tillhör medelklassen. Otto har fullständigt svepts med av den nya oppositionella vinden. Han berättar att han är "förbannat trött på Viktor Orbáns regim" och att han nu är ute på gatorna för att kämpa för sin 18-åriga dotters framtid. För nästa generation.

Ungern har gått in i fjärde veckan av aldrig förr skådade protester mot Viktor Orbáns regering. Protesterna utbröt i mitten av december som en reaktion mot en ny lag, som tillåter arbetsgivare att kräva 400 timmar övertidsarbete av sina anställda.

Övertidslagen är Orbáns lösning på den allvarliga arbetskraftsbrist som uppstått i Ungern, efter att minst en halv miljon ungrare flyttat utomlands under hans regeringstid - i jakt på både bättre löner och ett mer demokratiskt samhällsklimat. Protesterna breddades snabbt och riktas i dag mot hela det auktoritära system som Orbán konstruerat sedan sitt makttillträde 2010.

Det unika med protesterna är inte bara radikaliseringsen av många deltagare, samt den ungerska polisens rikliga användning av tårgas. För alla första gången deltar även politiker från samtliga parlamentariska oppositionspartier, sida vid sida. Men det betyder att även det höger-radikala nationalistpartiet Jobbik, som är Ungerns största oppositionsparti, deltar.

Jobbik grundades 2003 i kretsar med fascistiska, antisemitiska, homofoba och ärkekonserverativa åsikter. Partiet hade länge en paramilitär svans och för bara några år sedan ansågs de utgöra ett hot mot Ungerns demokrati. Sedan 2014 har



"VIKTATORN" I GALGEN / demonstrationstället i Budapest syns en hängd Viktor Orbán-docka.



De regeringskritiska protesterna har lockat tiotusentals ungrare som vill försvara demokratin.

Foto: JOAKIM MEDIN

## Joakim Medin om gatuprotesterna som samlar både vänster och fascister

Jobbik dock sagt sig gå igenom en förändringsprocess som gjort att partiet antagit en mer moderat framtoning. Nu går deras politiker och anhängare tillsammans med liberaler, judar, hbtq-aktivister och feminister i demokratimarscherna mot Orbánregeringen.

I årets första oppositionella appellmöte i Budapest växlar jag några ord med János Bencsik som är vice ordförande i Jobbiks partikabinett. Han skakar min hand och känner igen mig, eftersom vi träffades i samband med en demonstration strax före jul. János Bencsik håller med om att den breda uppslutningen är både märklig och komplicerad.

- De största problemen vi ser är att nå-

ra av de andra partierna här tidigare haft regeringsmakten i Ungern, och då bjöd in multinationella företag till landet. Socialdemokratiska MSZP är dessutom ex-kommunister. Varför Jobbik ändå samarbetar med dem nu är för att väljarnas attityder drastiskt håller på att förändras. De förväntar sig att vi alla kämpar tillsammans, mot regimen.

Jobbik lyssnar alltså på folkets vilja. János Bencsik hävdar också att hans parti har förändrats och i dag hyser bara normala, konservativa åsikter. Alla medlemmar och politiker med extrema åsikter har sparkats ut.

Det är en sanning med modifikation. János Bencsik blev parlamentsledamot bara några dagar före jul, då han tog över

Jobbikpolitikern István Szávays uppdrag. István Szávay är en av partiets grundare och tvingades i december lämna alla positioner, efter att det läckt ut en skandalös ljudinspelning där han kallade en kvinna för "smutsig jude".

Det låter först som att saken är ur världen och att partiet faktiskt följt sin nolltolerans. Men mitt i klungan av viktiga Jobbikpolitiker, bredvid János Bencsik, står samme István Szávay som just officiellt har brännmärkts i partiet. Även han ler och skakar min hand.

Jobbik hyser ännu antisemitiska åsikter och en rad andra problem. De besynnerliga politiska omständigheterna i Ungern gör dock att "reformerade fascister" nu har förts samman i en gemensam kamp med landets övriga opposition. Det är trots allt Orbán, vars parti Fidesz





Björn Afzelius (1947-1999).

Foto: ÅKE ERICSSON

» **"Slumpens skördar"** av James Hilton (1944, övers. Louis Renner) tar sin början den 11 november 1936. Det är artonårsdagen av slutet på första världskriget och i restaurangvagnen på ett tåg äskas två minuters tystnad.

Efteråt kommer den unge akademikern

**Slumpen som styr**

Harrison, romanens jagger-son, och Charles Rainier i samtal. Därpå vindlar sig berättelsen fram mellan nu och då och olika berättarperspektiv. Rainier var med i kriget, blev hjärnskadad av en granat men repade sig efter omfattande behandlingar och äventyrligheter och är numera parlamentsledamot och rik efter arv. Han anställer Harrison som sekreterare. Romanen lever väl



James Hilton.

upp till sin titel, mycket i berättelsens dramatik vilar tungt i det oförutsägbara. Att slumpen på många vis styr allas våra liv.

Gunder Andersson

**FEMPLUS**  
En hel tidning om kultur och nöje

**MORGON**

**Lidija Praizovic** om mammamollen som ingen kvinna kan undkomma

# Orbán



**JOBBIKT SÄLLSKAP** De högerradikala nationalisterna i Jobbik kan både hjälpa och stjälpa protesterna. Foto: JOAKIM MEDIN

Péter medger att det känns mycket märkligt att protestera tillsammans med Jobbik även om deras hårdföra aktivister har visat sig väldigt användbara i konfrontationer med polisen. Men Péter har lika svårt att se det hålla långsiktigt, som det är svårt att se ett långsiktigt samarbete mellan alla oppositionspartier.

– Det har dykt upp en tävling mellan alla partier om att synas mest. Det finns ingen som helst dialog under planeringsmötena. Vissa partier försöker privatisera protesterna och ett slags flaggkrig har brutit ut. Du märkte hur Jobbik medvetet ställde sig längst fram med alla sina flaggor, under det senaste appellmötet.

Péter och hans block planerar därför att skapa en egen, separat protestfront, där de inte behöver dela yta med partier som inte kämpar för demokratin utan för sina egna intressen.

Om protesterna kunde leda till att en ny och enad oppositionsfront etableras, skulle det kunna påverka både 2019 års EU-val och lokala val i Ungern. Men den ungerska oppositionen har i åratal varit notoriskt splittrad och oförmögen att bygga hållbara plattformar.

Och även om så skedde, skulle det bli oerhört svårt att backa det auktoritära bandet i Ungern, eftersom Orbán bakat in mycket av sin maktcentralisering, sina reaktionära värderingar och sin kontroll över statsapparaten, i Ungerns konstitution och kardinallagar.

är med i samma konservativa partigrupp i EU-parlamentet som Moderaterna och Kristdemokraterna, som på helt egen hand avvecklat den liberala demokratin i Ungern. Inte Jobbik. Det är Orbán som blivit de internationella högerauktoritära krafternas givna förebild i Ungern. Inte Jobbik.

Betyder det att vissa högerradikaler trots allt kan bli allierade i kampen för att bevara demokratin, så länge de säger sig vara hederliga och är oprövade som maktthavare?

**I en bar** mitt emot den judiska synagogan i Budapest träffar jag en frihetlig vänsteraktivist som tycker det är en befängd idé. "Péter", som vi kan kalla honom, är en av de ledande personerna som organiserat de unga vänsterkrafterna och studenterna i protesterna, i koordination med alla partier. Hittills har trettio av hans vänner arresterats av polis.



Premiärminister Orbán. Foto: AP

**I flera år** har jag hört ungerska regeringskritiska intellektuella, akademiker och ex-politiker förklara att det endast är med politiskt våld som en verklig förändring kan ske i Ungern, eftersom landet upphört att vara en fungerande demokrati. Det är samma tankebanor som fått Otto, en helt vanlig medelklassman, att gå runt på huvudstadens gator med sin premiärminister i en hängsnara. **Joakim Medin**



Caroline Albertine Minor (född 1988), dansk författare. Foto: LAERKE POUSSELT

## Kvinnolivet i ny skärpa

**Stämningen i den** inledande novellen i danska Caroline Albertine Minors prisade *Välsignelser* är dov och återhållsen. En dotter reser till en liten by i södra Frankrike för att besöka sin åldrade far, som, förstår läsaren snart, har fått en stroke. Sviterna är en ensidig förlamning. Men läsaren förstår också att han länge varit förlamad i förhållande till sin dotter.

Vad exakt är dotterns bevekelsegrunder för att komma dit? Vi vet inte. Vad känner hon inför mötet, inför hans död, inför sitt eget liv? Det vet vi inte heller. Det som Caroline Albertine Minor skildrar är enskilda scener: när fadern välter i trädgården med sin rullator och skrapar sig på hakan. När dottern börjar gråta, ensam i köket.

När hon dricker några öl och ligger med en snygg programledare. Saker och ting händer slag i slag och klipp-tekniken är precis, liksom miljöbeskrivningarna. Här är det isbergsteknik som råder.

**Kanske är dottern** också lite förlamad. Hon tycks befinna sig i ett slags glapp i livet. Detta har hon gemensamt med de andra kvinnliga protagonisterna i de sju novellerna.

I en nyckelberättelse, som skildras ur flera perspektiv i olika noveller, har en ung kvinna som är au pair i Australien hängt sig i ett fikonträd: vi möter hennes mamma, moderns väninna, en barndomsvän, henne själv. En ung kvinnas älskare har just dött, samtidigt lever hon med hans kollega med vilken hon har ett litet barn.

I den självbiografiska novellen *Sorgens trädgård* har en ung kvinnas älskare fått en hjärnskakning och förlorat både minne och personlighet. En kvinna och hennes lilla barn har plötsligt blivit lämnade av barnets far. Själv sä-

ger författaren i en intervju att hon laborerar med olika nyanser av sorg.

Det får mig att tänka en del på Rachel Cusks fenomenala *Transit*, i förhållande till vad krisen gör med en människa. Den skapar ett visst avstånd till världen, men gör henne också på en gång mer öppen och sårbar. Mer gränslös. Kvinnan som blivit lämnad berättar sin tragiska historia för precis vem som helst. Den unga modern i titelnovellen *Välsignelser* söker sig till en präst. Barndomsvännen till självmördaren är sexuellt utagerande. Den unga kvinnan vars pojkvän har blivit personlighetsförändrad är rasande. Och skäms.

**Krisen skapar** också en förhöjd varseblivning som stundtals bryter fram i

novellerna och får det att svindla: "Det var bara en fråga om tid, det förstod jag, och allt i mig var på sin vakt. Som hade jag av misstag sprungit ut i det öppna, efter att länge ha befunnit mig i mörkret mellan trädstammar och buskar."

Samtidigt pågår livet. Vanliga göromål, vanliga bekymmer. Omsorgen om ett barn. Vänskaper. Middagar. Något som jag tycker mycket om är att sexualiteten för dessa kvinnor (med undantag av den lite äldre kvinnan vars dotter är död) är stark och närvarande och tycks lika självklara som att äta eller sova. Och att den skildras lika sakligt.

**"Välsignelser"** har blivit nominerad till Nordiska rådets litteraturpris 2018. I Johanne Lykke Holms till synes omärkliga – och därför mycket lyckade – översättning får Caroline Albertine Minor världen, kvinnolivet och sorgen att framträda med ny skärpa.

Jenny Högström



### NOVELLER

#### » Välsignelser

Caroline Albertine Minor  
Övers. Johanne Lykke Holm  
Wahlström & Widstrand